

crkva u svijetu

PRINOSI

SLAVENSKI APOSTOLI — SLAVORUM APOSTOLI

Ratko Perić

Slavenski Apostoli, četvrta enciklika pape Ivana Pavla II. (prethodne tri: *Redemptor hominis*, 1979; *Dives in misericordia*, 1980; *Laborem exercens*, 1981), datirana 2. lipnja 1985, s uvodom i zaključkom sadrži 8 poglavlja razrađenih u 32 točke.¹

U *vodne* tri točke Papa obrazlaže zašto je krajem 1980. godine proglasio suzaštitnicima Europe sv. Braću Ćirila i Metoda. Razlozi su u evangelizacijskom djelu dvojice slavenskih Apostola, u želji za pomirenjem i suživljenjem različitih naroda i u poštovanju dostojanstva svakoga naroda na svijetu. Proglašenje je također izraz poštovanja i aktualizacija svih onih papinskih potphvata, pisama i enciklika u posljednjih stotinu godina,² kojima su rimski Prvosvećenici isticali ulogu sv. Braće ne samo u slavenskom svijetu, nego i u Crkvi općenito. Papa se, kao onaj koji dolazi »iz slavenskih naroda« (t. 3), na osobit način osjeća potaknutim da u novim prilikama naglasi spomen na ovu dvojicu slavenskih misionara kao što je to svojedobno učinio Leon XIII. enciklikom *Grande munus*, 1880. Ove su suvremene prilike posebno obilježene epohalnim događajem ovoga stoljeća, Drugim vatikanskim saborom, koji je svojom naukom omogućio da se dublje i zrelije očitavaju ljudski događaji i u prošlosti i u sadašnjosti.

Drugo poglavlje donosi u 4 točke (4—7) *Biografske podatke* slavenskih Apostola. Papa se pri tome ne upušta u pojedinosti njihovih životnih poslanja i putovanja, prepuštajući to povijesnom istraživanju koje još

¹ Tekst enciklike objavljen je u *L'Osservatore Romano*, 3. VII. 1985. Libreria Editrice Vaticana objavila je encikliku na više jezika u obliku male knjižice.

² Usp. papinska pisma i enciklike u zbirci *Dokumenti o sv. Ćirilu i Metodu*, Dokumenti 76, KS, Zagreb 1985.

nije završeno. On se zaustavlja na općim sigurnim činjenicama kako su ih iznijeli slovenski stručnjaci F. Grivec i F. Tomšič u djelu koje obrađuje život i rad dvojice Solunjana.³ To se djelo navodi 2 puta u enciklici. Evo njihova životopisa u najkraćim crtama:

Metod, rođen u Solunu između 815. i 820., po krštenju Mihael, očevom je zaslugom zauzeo mjesto arhonta u jednom graničnom području gdje je živjelo mnogo Slavena. Oko 840. godine povukao se u samostan podno Olimpa u Bitiniji, na Svetu goru. Njegov brat Ćiril, po krštenju Konstantin, rođen je 827. ili 828. Studije je pohađao u Bizantu gdje je zaređen za svećenika. Čovjek visoke nadarenosti i učenosti zadobio je povjerenje crkvenih krugova i postao knjižničar pismohrane pri crkvi Svete Mudrosti u Carigradu i tajnik mjesnog patrijarha. Međutim, ubrzo je ostavio te službe i povukao se u samostan na Crnom moru posvećujući se razmatralačkom životu. Nakon nekoliko mjeseci pronašli su ga i uvjerali da preuzme predavanja filozofije na tadašnjem carigradskom sveučilištu, gdje je zbog svoga osobita znanja i mudrosti zavrijedio naslov »filozofa«. Kasnije su ga car i patrijarh uvrstili u jedno poslanstvo koje je bilo upućeno k Saracenicima. Vrativši se u Carigrad, povukao se u samostan k svome bratu Metodu. Od tada će njihov život biti nerazdvojan do smrti. Najprije su kao religiozno-kulturni savjetnici bili priključeni jednoj delegaciji koja je išla k Hazarima. Na Krimu kod mjesta Kersona pronašli su kosti sv. Klementa, rimskog pape. U to vrijeme moravski je knez Rastislav zatražio misionare od bizantskoga cara radi evangeliziranja svoga pučanstva. Za to poslanje bili su najprikladniji Metod i Ćiril koje je preporučilo njihovo vlastito znanje i iskustvo. Na put su pošli 863. godine noseći sa sobom ne samo novost Svetog Pisma, nego i novost slavenske pismenosti. U svome poslanju požnjeli su vrijednih plodova, ali su morali podnijeti i neobičnih patnji, protivljenja i progona. Poslije tri godine rada i znoja bili su primorani poći u Rim da se opravdaju i Papi podlože na odobrenje svoju nauku i knjige. Papa Hadrijan II. primio ih je veoma ljubazno, odobrio je njihove bogoslužne knjige i naredio da se stave na oltar u bazilici Sv. Marije Velike. Konstantin je uspio položiti redovničke zavjete i preminuo je 14. veljače 869. u Rimu i pokopan u bazilici sv. Klementa, u istoimenoj crkvi koja čuva posmrtno ostatke svoga zaštitnika, trećeg rimskog biskupa, što su ih u Rim donijeli misionari Metod i Ćiril. Metod se vratio kao papinski legat i nadbiskup obnovljene biskupske stolice u Srijemu (Srijemska Mitrovica), ali optužen da prelazi u jurisdikciju drugoga, dospio je u zatvor gdje je propatio dvije godine. Ponovno je pošao u Rim »ad limina Apostolorum«, 880/881, gdje je oslobođen svake optužbe pismom *Industriae tuae* pape Ivana VIII. 880. godine.⁴ Međutim, bio je već izgubio sve simpatije kod novoga moravskog kneza, Sventoplka. Uputio se u Carigrad gdje su ga primili

³ Usp. *Fr. Grivec et Fr. Tomšič, Constantinus et Methodius Thesalonicenses, Fontes, Radovi Staroslavenskog Instituta*, knjiga 4, Zagreb 1960.

⁴ Zanimljivo kako u pismu *Industriae tuae* moravskom knezu Sventopluku, 880. godine, papa Ivan VIII. piše o sv. Ćirilu: »neki filozof Konstantin« (*Dokumenti o sv. Ćirilu i Metodu*, str. 11), a taj je umro 11 godina prije toga i pokopan u bazilici sv. Klementa, umro na glasu svetosti.

i car i patrijarh Focije, koji su tada bili u punom crkvenom zajedništvu s Rimom. Ostatak svoga života, do 885. godine, Metod je proveo u Moravskoj prevodeći knjige na slavenski jezik. Za svoga nasljednika ostavio je biskupa Gorazda. Po predaji Metod je umro u Moravskoj i pokopan u Velehradu.

Metodovi učenici podnijeli su ozbiljnu krizu i progon. Morali su napustiti Moravsku. Neki su dospjeli u Makedoniju i Bugarsku, neki u Sloveniju i Hrvatsku. Tako se ćirilo-metodsko djelo proširilo po mnogim slavenskim narodima.

Treće poglavlje, naslovljeno *Vjesnici Evanđelja*, obuhvaća 4 točke (8—11). Papa se izražava najljepšim pohvalama o načinu i putovima koje su sv. Braća poduzimala da prenesu evangeosku poruku novim narodima. Najprije su se potrudili da nauče slavenski jezik. Složili su novu slavensku »azbuku« na glagoljici. Proučili su mentalitet slavenskog svijeta. Počeli su prevoditi Sv. Pismo na novi jezik. Odrekli su se političko-crkvene kanijere, samostanskog načina života i svoje domovine te pošli u nepoznate zemlje, i to samo poradi Krista, njegova Evanđelja i poradi novih naroda. Kao pravi i autentični misionari, uz određene uspjehe, podnijeli su i žestoke protimbe i mržnje. To ih nije obeshrabrilo ni vratilo kući, nego su razborito i neustrašivo podlagali svoju nauku i Rimu koji je bio glava Zapada, i Carigradu koji je prednjačio na Istoku.

Četvrto poglavlje *Zasadiše Crkvu Božju* obrađeno je u 4 točke (12—15). Papa na poseban način naglašava kako su solunska Braća znala mirno i mirotvorno izgrađivati Crkve među slavenskim narodima. Iako je u cijelom Istočnom carstvu sve obavljano na grčkom jeziku, i na građanskom i na crkvenom području, Ćiril i Metod nisu se nimalo ustručavali obavljati službu Božju na slavenskom jeziku. A ta novost među novim narodima Europe mogla se shvatiti kao prijetnja jednoobličnom Zapadu i zapadnoj Katoličkoj Crkvi koja se služila jednim jezikom, upotrebljavala jedan obred, ravnala jednim pravom i razvijala u jednoj kulturi. To njihovo mirotvorstvo i sloga osobito su došli do izražaja u tome što su oni, sinovi Bizanta i visoke bizantske kulture, poslani od cara i patrijarha u Moravsku, uspoređivali i podvrgavali svoju nauku i knjige rimskome Papi. Njihova misija (863—885) pada upravo u ono doba kad su se povećavala oštra sporenja (teološka, disciplinska i crkvena) i dogodio sudbonosan raskorak između Crkava Istoka i Zapada. Sveta su Braća znala očuvati savršeno jedinstvo i s jednom i s drugom Crkvom. U svim svojim nevoljama i nerazumijevanjima koje je podnosio, nadbiskup je Metod zadržao stav mirna dijaloga sa svojim protivnicima.

Peto poglavlje *Katolički osjećaj za Crkvu* ima 5 točaka (16—20). Katolištvo je jedna od bitnih oznaka prave Crkve, i u tome su se sv. Braća posebno odlikovala. Nadahtuti načelima da su svi narodi pozvani da oblikuju jedan sveti narod, da svatko iskazuje hvalu Bogu na svome jeziku, oni su to nastojali savršeno provesti u djelo među slavenskim narodima. Katolištvo se očituje i u tome što je Crkva kadra i spremna

ponuditi svoju božansku nauku svakom čovjeku, svakoj kulturi i jeziku, tako da odgovori ljudskim traženjima i očekivanjima. Pri tome preuzima sve ono istinito, vrijedno i dobro i stavlja pod svjetlo Evanđelja obogaćujući se sama i bogateći druge ljude. To se katolištvo Crkve očituje i u sposobnosti da surađuje s drugim narodima za mir i dobrobit svih ljudi, tražeći, naravno, da svakome čovjeku i narodu donese puninu svjetla Kristova koje treba rasvjetljavati svakoga čovjeka. Tako su i slavenski Apostoli, Metod i Ćiril, unosili osjećaj katoliciteta i među nove slavenske narode poštujući načela vječne istine i pridržavajući se mjerila konkretne situacije.

Šesto poglavlje *Evanđelje i kultura* sadrži samo dvije točke (21—22). Govori se o pojmu inkulturacije, tj. unošenja Evanđelja u pojedine kulture. Tako su solunska Braća unijela Evanđelje mira u slavenski svijet ne namećući vanjske oblike grčke kulture nego stvarajući novu ili razvijajući dotadašnju kulturu. To se posebno odrazilo na području jezika, u službi Božjoj i u obredu koji se još uvijek upotrebljava na staroslavenskom jeziku u grkokatoličkim i pravoslavnim Crkvama istočne i jugoistočne Europe, u različitim zemljama zapadne Europe »upotrebljavala se također i u rimskoj liturgiji katolika u Hrvatskoj« (t. 21). Taj misijski postupak imao je odraza i učinka u povijesti i kulturi gotovo svih slavenskih nacija.

Sedmo poglavlje *Značenje i zračenje kršćanskog tisućljeća u slavenskom svijetu* razrađeno je u 5 točaka (23—27). Ivan Pavao II. navodi kako su slavenski narodi dolazili pod utjecaj Evanđelja djelovanjem sv. Ćirila i Metoda i njihovih učenika. Najprije Moravci i Slovaci, zatim Boemci, Lužički Srbi i Poljaci. Na Balkanskom poluotoku, zahvaljujući apostolatu sv. Braće, »učvrstilo se kršćanstvo koje je već bilo ukorijenjeno u Hrvatskoj« (t. 24). Zatim su slijedile Makedonija i Bugarska, konačno Rusija. U svim slavenskim narodima očuvala se do dana današnjega dvostruka predaja, ona iz Rima i ona iz Carigrada. A ono što je posebno obilježavalo dvojicu Apostola jest njihova ljubav prema kršćanskom zajedništvu. Oni su kao prstenovi i mostovi koji povezuju dvije velike predaje, zapadnu i istočnu, u veliku Predaju Crkve.

U *Zaključku* (tt. 28—32) riječ je o Metodovoj smrti. Na pogrebu se pjevalo »latinski, grčki i slavenski« (t. 29). Zatim Papa izražava dvije molitve Bogu, Ocu nebeskome, kojem posvećuje i preporučuje duhovnu baštinu Ćirilo-metodsku: da današnji slavenski narodi odgovore glasu svoje savjesti, da se njihovo pripadništvo kraljevstvu nebeskomu ni od koga ne smatra u suprotnosti s dobrobiti zemaljske domovine, da Boga mogu slaviti privatno i javno, da mogu živjeti u istini, ljubavi, pravdi i mesijanskom miru, da kao ljudi dostojanstva i sinovi Božji uzmognu nadvladati mržnju i dobrim pobijediti svako zlo. Potom slijedi molitva za Europu i cijeli svijet. Na kraju Papa predaje budućnost slavenskog i ostalog svijeta u ruke Oca nebeskoga i zagovor Djevice Marije.

1. *Ćirilo-metodsko djelo u svjetlu Objave*. Enciklika promatra evangelizacijsko djelo sv. Braće pod vidom Božje objave, osobito prema kriterijima i praksi velikog evangelizatora naroda sv. Pavla. Više se puta

navode njegove poslanice, bilo izravno, bilo preko životopisa sv. Braće. Pavao se držao metode da svima postane sve kako bi po mogućnosti sve spasio. Slično su se ponašali i solunski misionari (t. 7). Misijski zanos za naviještanjem evanđeoske poruke slavenskim narodima naveo ih je na odreknuće od vlastite kuće i zavičaja i na prihvaćanje nove domovine koja im je uz obilne radosti donijela također i silne patnje. Ali oni nisu ni u čemu posustali, sve do smrti. Značajno je spomenuti da je nadbiskup Metod, koji se redovito spominje na drugom mjestu, podnio daleko više nevolje i križa negoli njegov mlađi brat Ćiril. Metod je nakon Ćirilove smrti radio među Slavenima još punih 16 godina.

2. *U svjetlu prave crkvene nauke.* Gledana s teološke strane enciklika ne odmiče od misioloških dostignuća koja su iznesena na II. Vaticaniumu, osobito u konstituciji *Lumen Gentium* i u dekretu *Ad Gentes*. Oba se dokumenta navode (tt. 16, 26, 27). Radi se o misijskom procesu koji u sebe uključuje nastojanje da se sve dobro, istinito i lijepo što se nalazi u pojedinim narodima, krajevima i kulturama još više oplemeni i evanđeoskom istinom i milošću usavrši. Sv. Braća išla su upravo takvim putem ne namećući nikakve izvanjske mjere i okvire nego su se služili onim što su našli: običajima, jezikom, kulturom (makar bila i u povojima) i tu su sijali Božju riječ i ljude privodili k božanskoj istini i spasenju.

3. *U autentičnu ekumenskom duhu.* Bitna značajka pravog ekumenizma jest dijalog u kojem dvije strane iznose ono što je za njih bitno, što ih međusobno povezuju, i to izlažu na način jasan i miran, bez poniženja i isticanja rana ili vlastitog nadmetanja. Sveta su Braća, iako duboko ponižavana od određenih crkvenih ljudi, zadržala stav dijaloga, mirna uvjeravanja, dokazivanja logikom uma i logikom srca. Premda je njihovo djelo prividno završilo porazom, Božja se providnost pobrinula da zasijana riječ donese višestruk rod ne samo ondje gdje su djelovali nego i po svim slavenskim zemljama. Progon je Crkve obično njezin pogon za daljnje djelovanje i uspjehe. Ekumenski duh sv. Ćirila i Metoda očitovao se i u tome što im je bitno stalo do jedinstva i zajedništva Carigrada i Rima. Nisu imali nikakve muke podnijeti izvještaje o svome radu, zatražiti odobrenje za prevedene knjige od rimskoga Pape, kao što nije bilo nikakva problema posavjetovati se s carigradskim patrijarhom i carem od kojih su prvotno bili poslani u misije. Zato je za sadašnji ekumenizam njihovo ponašanje više nego rječito: »to je poziv da se u miru pomirenja ponovno izgrađuje jedinstvo koje je teško narušeno nakon vremenâ sv. Ćirila i Metoda, i to u prvom redu jedinstvo između Istoka i Zapada« (t. 13).

4. *Sv. Ćiril i Metod i Hrvati.* Enciklika dva puta spominje Hrvatsku u kojoj je kršćanstvo bilo ukorijenjeno već dva stoljeća prije dolaska i djelovanja sv. Braće. Njihova je aktivnost samo »učvrstila« ono što je već bilo prisutno. Također se spominje da se rimska liturgija na glagoljici obavlja u Hrvatskoj od vremena sv. Ćirila i Metoda. Ipak, ako se promatra odnos između Ćirila i Metoda i hrvatske kulture i religiozne baštine, onda se nameće nekoliko pitanja:

— Ako je istina da su slavenski Apostoli doprinijeli učvršćenju kršćanstva u Hrvata i uvođenju liturgije na glagoljici, kako se dogodilo da su sv. Braća tako malo štovana kroz stoljeća u Crkvi među Hrvatima. Trebalo je proći tisuću godina da se dvojica hrvatskih biskupa, Josip J. Strossmayer iz Đakova i Josip Stadler iz Sarajeva, zauzmu za širenje ćirilo-metodskog kulta, da se njihova imena unesu u opći kalendar i u liturgiju i da se sagradi koja crkva u njihovu čast (npr. sjemenišna crkva u Sarajevu). Bilo je to vrijeme u kojem se budila svijest o ponovnom sjedinjenju Istoka i Zapada, pa su sv. Braća trebala poslužiti kao mostovi za to jedinstvo.

— Čudno je da sv. Ćiril i Metod i njihovi učenici, ako su doista prenijeli glagoljicu u neke hrvatske biskupije, nemaju mnogo više štovanja u glagoljaškoj povijesti i u dotičnim biskupijama. Dapače, taj je kult veoma oskudan i siromašan, ponegdje nikakav: ni u riječi, ni u slici, ni u knjizi, ni u kipu. Daleko je više prisutan sv. Jeronim Dalmatinac, kao »izumitelj« glagoljice — što je nevjerojatnije — negoli sv. Braća.

— Također je zanimljivo kako je malo crkava među Hrvatima posvećeno dvojici slavenskih Apostola. Ima mnogo biskupija koje nemaju uopće, ni dan danas, nijedne crkve podignute u čast ove dvojice misionara. Pa i u đakovačkoj i srijemskoj (gdje je Metod bio nadbiskupom) tek jedna ili druga crkva koja ima višestoljetnu predaju.

— Premda je povijesno utvrđeno da je Metod imenovan prvim sirmijskim nadbiskupom, kao što donosi i prikaz povijesti srijemske biskupije u *Općem Šematizmu*,⁵ čudno je kako je sv. Metod kao nadbiskup ispušten u kronotaksi sirmijskih biskupa u istom Šematizmu.⁶ A trebao bi kao svetac biti ispisan velikim slovima!

— Spomenimo isto tako da je veoma malo krsnih imena, i muških i ženskih, na spomen sv. Ćirila i Metoda u našem narodu. Veoma je malo i redovničkih. Zar i to nije znak veoma slabe ukorijenjenosti i simpatije narodne duše prema ovoj dvojici Apostola? Slovenci i Makeдонci imaju daleko više i Ćirila (Kirila) i Metoda nego bilo koji drugi slavenski narod, pogotovo mi Hrvati. Mi se još nismo opredijelili ni za Metodovo ime: je li Metod ili Metodije?

— Naglasimo na kraju kako je u hrvatskom narodu, osobito na crkvenom planu, nedopustivo malen broj stručnjaka koji su se ozbiljno pozabavili ćirilo-metodskom baštinom, kao što imaju na pr. Česi ili Slovenci.

Je li tako slabu štovanju i širenju kulta prema sv. Ćirilu i Metodu u hrvatskom narodu bio razlog u tome što je došlo do rascjepa između Rima i Carigrada upravo u njihovo doba, pa se onda nije dostatno vrednovalo ni njihovo djelo ni zasluge? Ili je hrvatskim katolicima, koji su uvijek bili okrenuti prema Zapadu, bilo čudno štovati neke

⁵ Usp. *Opći Šematizam Katoličke Crkve u Jugoslaviji* 1974, BKJ, Zagreb 1975, priredio dr. K. Draganović, str. 137.

⁶ Usp. *ondje* str. 139.

istočnjake, makar bili i sveci, a ne ubrajaju se u svete Oce? Ili stvarno ovi slavenski apostoli nisu bitno doprinijeli ni glagoljici, ni hrvatskoj kulturi, ni pismenosti, ni evangelizaciji?

Enciklika je dotaknula uloga sv. Ćirila i Metoda i u hrvatskom narodu. Možemo se nadati da će i održani simpozij u Đakovu (4. VII. 1985) i znanstveni međunarodni skupovi o ćirilometodskoj baštini u Rimu (8.—12. X.) i u Zagrebu (16.—20. X. 85) pripomoći da se iznese na vidjele povijesna, kulturna i crkvena veza između dvojice slavenskih Apostola i hrvatskog naroda i u prošlosti i u sadašnjosti. I možda će Papino proglašenje sv. Braće suzaštitnicima Europe, ovogodišnja Metodova proslava i ova enciklika biti opravdan povod da se kult sv. Ćirila i Metoda i njihovih učenika uvede u široke narodne slojeve.

PROSLAVA 1100. OBLJETNICE SMRTI SV. METODA

Uredništvo

Iako još nije raščišćeno pitanje koliko su Sveta Braća, Ćiril i Metod, izravno utjecali na naš duhovni život i kršćansku kulturu — stari su Hrvati primili kršćanstvo i kršćansku uljudbu prije njihova misionarskog djelovanja — činjenica je da su se staroslavenska riječ u hrvatskoj redakciji i glagoljica tijekom stoljeća najснаžnije čuvale baš u hrvatskoj kulturi i samoj liturgiji do naših dana. To je bio izravni razlog i poticaj da se u nas u duhovnom, vjerskom i kulturnom životu ova godina doživi i proslavi kao Godina sv. Metoda i tako posvijesti i nanovo vrednuje duhovni i kulturni doprinos naše glagoljske baštine i religiozne povišnosti našega naroda.

Središnja proslava Crkve u Hrvata održana je 4. i 5. srpnja u Đakovu. Svečanosti je predvodio Papin izaslanik kardinal Aogostino Casaroli zajedno s našim kardinalom Franjom Kuharićem, našim nadbiskupima i biskupima, svećenstvom i vjerničkim narodom. Bili su prisutni i predstavnici brojnih mjesnih Crkva iz raznih zemalja, pravoslavnih Crkava i drugih vjerskih i kulturnih ustanova. Tim povodom je održan prigodni simpozij o glagoljskoj baštini u hrvatskom narodu.

Splitska i Riječka maetropolija pripremile su posebne svečanosti i programe u čast sv. Metoda, posebno zbog svoje glagoljske tradicije i baštine. U Splitu je u sklopu *II. međunarodnog znanstvenog simpozija o crkvenoj povijesti u Hrvata od 7.—9. st.* jedan dan, 5. listopada, bio posvećen baštini Sv. Braće. Također je bilo priređena akademija i liturgijska proslava u Solinu (6. listopada). Riječka je Crkva slavila u Senju, duhovnom i kulturnom središtu ftarih glagoljaša. Posebne su proslave bile priređene u Krku i Istri, gdje su naši glagoljaši ostavili veliko duhovno bogatstvo.

I u drugim se krajevima, ustanovama i vjerskim zajednicama svečano slavila i doživjela Metodova Godina. I Akademija je imala znanstveni simpozij. — Naša je Crkva sudjelovala i u Metodovoj proslavi u Rimu.